

УДК 327(73:8)«2001/2013»

К. О. Чумак

аспірантка

кафедра міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова

к. 32, Французький бул., 24/26, м. Одеса, 65058, Україна

тел.: (380482) 633259, e-mail: christina-chumak@rambler.ru

ВІДНОСИНИ США З КРАЇНАМИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ У 2001–2013 рр.

Стаття має на меті показати роль і місце країн Латинської Америки у зовнішній політиці адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Барака Обама в контексті змін пріоритетів на початку XXI ст. Показано розробку нової доктрини зовнішньої політики США, основні завдання латиноамериканської політики США, прорахунки у діяльності американських адміністрацій.

Ключові слова: Латинська Америка, зовнішня політика США, доктрина Буша.

Тема взаємовідносин США з країнами Латинської Америки у 2001–2013 рр. є однією з важливих в контексті перегляду Сполученими Штатами своїх зовнішньополітичних інтересів на початку нового століття. Для України вона також представляє не тільки науковий — як мало досліджувана в політології, — а й політичний інтерес, тому що є прикладом взаємовідносин, сповнених проблем, які часто виникають у стосунках «асиметричних» партнерів.

Література по темі є різноманітною: вона представлена американською, англійською та латиноамериканською школами, кожна зі своїм поглядом на основні проблеми у взаємовідносинах, але цікавим є її загалом критичний тон щодо американських адміністрацій.

Метою статті є розкриття загальних та особливих рис у взаємовідносинах США та країн Латинської Америки при адміністраціях Джорджа Буша-молодшого та Барака Обама.

Визначаючи цілі латиноамериканської політики США, треба наголосити, що одним з ключових чинників завжди була особистість чинного президента, а також його взаємозв'язки з бізнес-сектором, представниками наукової думки, лобістами, Конгресом, що має істотний вплив на формування зовнішньої політики США.

Цілі політики США в Латинській Америці завжди полягали передусім в тому, щоб захистити американські «національні інтереси», але різниця полягала в інтерпретації певним президентом цих інтересів. Республіканські адміністрації асоціюються з використанням ембарго, вторгнень і фінансового фактору. Демократи вважають за краще спокушати інакомислячих «морквою» рівноправного діалогу і допомоги розвитку. На думку англійської дослідниці Джулії Бакстон, результат був значною мірою однаковим:

контрпродуктивні втручання і відмова поважати суверенітет латиноамериканських країн [1, р. 30].

За Буша-молодшого стосунки з країнами Латинської Америки помітно зіпсувалися, незважаючи на завірення зробити Латинську Америку «фундаментальною метою» його адміністрації [2, р. 260]. Буш намагався посилити політичні зміни в Латинській Америці, адже лівоцентристські партії перетворили політичний ландшафт регіону, знаходили все нові політичні і економічні альтернативи американському напрямку своєї зовнішньої політики. Ці альтернативи були обумовлені чинниками кожної країни, але насамперед включалося використання соціал-демократичної моделі розвитку та державне втручання в економіку. Президент Буш твердо виступав проти такої політики, тим самим ізолюючи адміністрацію США від динамічних процесів у Латинській Америці. За період президентства Буша підвищився антиамериканізм; Латинська Америка сприятливіше ставилась до ЄС і Китаю, аніж до США. 41 % аргентинців, 22 % венесуельців, 19 % болівійців мали «дуже несприятливі» думки щодо їх північного сусіда. Приблизно половина аргентинців вважали, що Сполучені Штати не взяли до уваги інтереси їх країни, приймаючи зовнішньополітичні рішення; 46,5 % відповідачів не мали «ніякої упевненості взагалі» в його президентстві й 25,5 % виразили «не так вже багато упевненості» [1, р. 32].

Різка зміна в глобальному економічному й енергетичному балансі між Сполученими Штатами і Китаєм, підвищення економік BRIC (Бразилія, Росія, Індія, Китай) змінили стосунки Латинської Америки з США. Цьому сприяли приватні і державні іноземні інвестиції з Росії, Ірану і особливо Китаю. Китай використовував торгівлю як інструмент ширших цілей зовнішньої політики [3]. Китай поглиблював агресивну дипломатію і водночас підвищував обсяги торгівлі, допомоги і інвестиції. Китай, як очікується, перевершить Євросоюз і Сполучені Штати як головний експортер на латиноамериканські ринки до 2020 року.

Сполучені Штати не мали стратегічної відповіді щодо реконфігурації латиноамериканської торгівлі і інвестицій. Ідеологічно президентство Буша було погано підготовлене до просування регіональної торгівлі; Буш залишив працювати Конгрес над двосторонніми угодами щодо вільної торгівлі з ключовими союзниками, такими як Колумбія і Панама [4]. Регіон ковзнув вниз порядку денного президента, і економіка США стала замкнутою й менш життєздатною.

Засуджуючи соціальну політику і соціальні інвестиційні ініціативи, такі як Венесуельська програма місій і Banco del Sur, Сполучені Штати не запропонували ніяких значимих альтернатив розвитку. Адміністрація Буша зробила доступними невеликі суми для фінансування розвитку Латинської Америки через механізм Виклику Тисячоліття. Проте програма проектується виключно для дуже бідних країн, тому тільки декілька держав в регіоні є прийнятними. Замість залучення розвитку північно-південних зв'язків Буш просував ідею сек'юритизації, військовий захист з боку США [5, р. 340].

«Війна з наркотиками» забезпечила розвиток парадигми безпеки в таких країнах, як Колумбія, Перу і Болівія. Ця стратегія «приводила до зменшення поваги, прав людини, а військові ресурси сприяли внутрішнім незгодам». Пошук шляхів закриття центральноамериканського «нарकोкоридору» до США мав тільки ефект переорієнтації наркотогівлі через Венесуелу і Бразилію [6]. Ініціативи Буша були не в змозі скоротити обсяг незаконного наркотичного виробництва, у тому числі гашишу, героїну, амфетамінів в Андах, Центральній Америці і Мексиці.

Рішення тимчасово усунути збут зброї до Венесуели у 2006 привело до того, що країна повернулася до російських і китайських постачань, диверсифікація придбання зброї відбулась також у Бразилії.

В Латинській Америці була сильна реакція проти «просування демократії» з боку США, особливо в Венесуелі, де грубе втручання призвело тільки до дискредитації опозиції проти Чавеса [5, р. 344]. Адміністрація Буша не досягла ніяких успіхів в просуванні Демократичної хартії Організації американських держав, оскільки її ототожнювали з американською ідеологією.

Барак Обама сприяв очікуванням, що він налагодить пошкоджені стосунки з Латинською Америкою. У його кампанії й програмі «Нова співпраця Америк» обіцяно п'ять ключових змін. Перша з цих змін була зобов'язанням поважати латиноамериканські країни як суверенні нації, розуміти їх виклики і турботи. Сильний акцент було зроблено на співпраці в галузі безпеки, енергетики, довкілля, імміграції. Другий акцент зроблено на незаконній наркотогівлі. Третя зміна — розвиток замість військових вимірів зовнішньої політики подвоєної допомоги розвитку Латинської Америки. Четверте істотне зобов'язання було на реструктуризації регіональної торгівлі, частково через реформу Nafta. Нарешті, нова архітектура зв'язків включала призначення спеціального посланця США в Латинську Америку, що мало посилити роль Держдепартаменту; збільшити роль громадської дипломатії; розширити Корпус Миру [7].

Після того Латинська Америка знову опинилась внизу порядку денного США, оскільки президентство Обама було сконцентровано на інших регіонах і проблемах, у тому числі внутрішніх (реформа охорони здоров'я, фінансова криза, підвищення радикального руху «партії чаю»). Перспектива імміграційної реформи була втрачена в грудні 2010 р., коли навіть скромна МРІЯ не здолала республіканську опозицію в Сенаті [8].

Відсторонення у червні 2009 р. демократично вибраного президента Мануеля Зелая в Гондурасі задало тон для подальшої латиноамериканської політики США. Обама і Хіларі Клінтон підтримали президента Порфіріо Лобо Соса, чого не зробили ані Організація американських держав, ані Євросоюз [9]. Отже, Обама, на відміну від Буша, не відчував зобов'язання підтримувати права людини або законність виборів. Ще одним неприємним епізодом у 2011 р. стало вигнання з США венесуельського посла Бернардо Альвареса [1, р. 43]. Крім того, відмічається застій у торгівлі, з незначним прогресом у реформі Nafta, щоб об'єднати робочу силу і нові екологічні практики всередині регіону. США невпинно просуvalи свої комерційні ін-

тереси до ресурсної бази, біологічного палива. Відносно безпекового виміру латиноамериканської політики подібна лінія була в адміністрації Буша і Обами: з акцентом на військову присутність США.

Перед виборами 2010 р. було очевидно, що Обама не має інтересу до розвитку зв'язків з Латинською Америкою. Багато спостерігачів дійшло висновку, подібного до Ево Моралеса, що «це тільки колір президента змінився». Демократичний кандидат зробив наголос на підтримці ембарго Куби, ізоляції уряду Чавеса у Венесуелі, війсьній відповіді на наркоторгівлю. Його зобов'язання «почати новий розділ в стосунках з Латинською Америкою, будувати новий альянс Америк і проводити пряму дипломатію з усіма націями, другом і ворогом» [10] не мали жодних результатів. Більше того, загострились проблеми нелегальної імміграції, наркоторгівлі і екології.

Протягом всього періоду, що досліджувався, США притримувалися контрпродуктивного архаїчного підходу до стосунків з Латинською Америкою і це навряд чи зміниться без зміни президента. Це пояснюється опікунським, якщо не імперіалістичним менталітетом США, який перешкоджає поважати суверенітет латиноамериканських країн та елітарною природою державного устрою США, в якому влада сконцентрована в сімейних мережах і особистих альянсах в сфері політики, економіки, енергетики, безпеки. На думку Дж. Бакстон, після холодної війни це елітарне угруповання еволюціонувало в транснаціональну сіть-суперклас [1, р. 44]. В той же час Латинська Америка заново відкрила упевненість в собі, прагнення прогресу, свободи, що працює проти стратегії стримування і переваги США. В результаті зовнішня політика США не в змозі відповісти на епохальні виклики сучасності.

Список використаної літератури

1. Buxton J. Forward into History: Understanding Obama's Latin American Policy / Julia Buxton // *Latin American Perspectives*. — 2011. — Vol. 38. — P. 29–45.
2. Dosal P. J. The Latinamericanization of American Foreign Policy / Paul J. Dosal // *Journal of Developing Societies*. — 2005. — Vol. 21. — P. 253–269.
3. Freund C., Caglar O. The effect of China's exports on Latin American trade with the world / Caroline Freund, Ozden Caglar // *World Bank*. — 2006 [Electronic resource]. — Available on the web at: <http://siteresources.worldbank.org/INTLACOFFICEOFCE/Resources/IndustryLevelTradeFlows.pdf>
4. Eland I. The empire strikes out: the 'new imperialism' and its fatal flaws / Ivan Eland // *Policy Analysis*. — 2002 [Electronic resource]. — Available on the web at: <http://www.cato.org/pubs/pas/pa459.pdf>
5. Buxton J. Venezuela's contemporary political crisis in historical perspective / Julia Buxton // *Bulletin of Latin American Research*. — 2005. — Vol. 24. — P. 328–347.
6. Drugs and democracy: toward a paradigm shift // *Latin American Commission on Drugs and Democracy*. — 2009 [Electronic resource]. — Available on the web at: http://www.drogasedemocracia.org/Arquivos/declaracao_ingles_site.pdf
7. Obama for America. A new partnership for the Americas. 2008 [Electronic resource]. — Available on the web at: http://obama.3cdn.net/ef480f743f9286aea9_k0tmvyt7h.pdf
8. Alvarez Herrera B. The tea party's vendetta / Bernardo Alvarez Herrera // *Foreign Policy*. — 2010 [Electronic resource]. — Available on the web at: http://www.foreignpolicy.com/articles/2010/12/07/the_tea_partys_vendetta

9. U. S. to promote Plan Colombia-like project in Honduras // Inside Costa Rica, 2011 [Electronic resource]. — Available on the web at: <http://www.insidecostarica.com/dailynews/2011/february/10/centralamerica11021002.htm>
10. Blueprint for change: Obama and Biden's plan for America. 2008 [Electronic resource]. — Available on the web at: <http://www.barackobama.com/pdf/ObamaBlueprintForChange.pdf>

Стаття надійшла до редакції 15.10.2014

К. О. Чумак

кафедра міжнародних відносин ОНУ імені І. І. Мечникова
к. 32, Французький бул., 24/26, г. Одеса, 65058, Україна

**ВЗАИМООТНОШЕНИЯ США СО СТРАНАМИ ЛАТИНСКОЙ
АМЕРИКИ В 2001–2013 гг.**

Резюме

Статья призвана показать роль и место стран Латинской Америки во внешней политике администраций Дж. Буша-младшего и Барака Обамы в контексте изменений приоритетов в начале XXI в. Показана разработка новой доктрины внешней политики США, основные задачи латиноамериканской политики США, проблемы в деятельности американских администраций.

Ключевые слова: Латинская Америка, внешняя политика США, доктрина Буша.

K. O. Chumak

Department of International Relations, Odessa National University
k. 32, French Bul., 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

**RELATIONS OF THE USA AND LATIN AMERICAN STATES
IN 2001–2013**

Summary

This article aims to show the role and place of Latin American states in foreign policy of George W. Bush and Barak Obama administrations in the context of changes of priorities at the beginning of XXI c. There was showed the development of the new doctrine of foreign policy of the USA, the main aims of Latin American politics of the USA, and problems in activities of US administrations.

Key words: Latin America, US foreign policy, Bush Doctrine.